

פסיכולוגיה על פי הקבלה · שיעור עשירי: כולנו מלכים

לב שפל וכתר מלכות

שיעור 10 מתוך 10 בקורס פסיכולוגיה על פי הקבלה. הסרטון המלא, ומתחתיו השיעור כתוב ומעובד לקריאה.

נעוץ סופן בתחלתן

בעזרת ה' הגענו אל ספירת המלכות, הספירה האחרונה בכל בניין הספירות. נדמה שמדובר בכוח שעומד בסוף השרשרת, אבל כמו שלמדנו כבר בשיעור המבוא, ספר יצירה מלמד "נעוץ סופן בתחלתן". בתיקוני הזוהר, בפתיחה המפורסמת של אליהו הנביא, נאמר: "כתר עליון איהו כתר מלכות". יש הזדהות גמורה בין המלכות לבין הכתר, שפנימיותו אמונה, תענוג ורצון.

כל מה שהתנקז בספירת היסוד, שעליה למדנו בשיעור הקודם, נמסר אל המלכות. המלכות היא הכוח שמקבל את השפע ומחלק אותו בעולם.

שכינה שוכנת בתוכנו

המלכות בספירות העליונות נקראת שכינה. הקדוש ברוך הוא אחד ושמו אחד, אחדות פשוטה, ובכל זאת אנחנו אומרים לפני כל מצווה "לשם ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה". כל מגמתנו לייחד את השכינה עם בעלה, ובלשון המקובלים לייחד את ז"א ונוקביה.

נתבונן בשם הוי"ה. הקוץ שבראש הוי"ד רומז לכתר, והוי"ד עצמה לחכמה. הה"א הראשונה היא הבינה. הוא"ו, שצורתה קו ארוך, היא שש הקצוות: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד ויסוד, והם הנקראים זעיר אנפין. והה"א האחרונה היא המלכות, השכינה הקדושה. כשהוא"ו מתייחדת עם הה"א האחרונה, השם שלם והשפע יורד. ועל עמלק נאמר "כי יד על כס יה, מלחמה לה' בעמלק מדר דר" (שמות יז, טז). רש"י מבאר שם שאין השם שלם ואין הכיסא שלם עד שיימחה שמו של עמלק. עמלק הוא כוח ההפרדה.

לית לה מגרמה כלום

על המלכות אומרים המקובלים "לית לה מגרמה כלום", אין לה מעצמה כלום. היא אינה פועלת כמו היסוד, התפארת או החכמה. היא עומדת בסוף, מקבלת את כל השפע ומעבירה אותו אל העולם. לכן המקובלים מדמים אותה לירח, ואת זעיר אנפין לשמש. לירח אין אור משלו, וכל אורו הוא מה שקיבל מן השמש.

והגמרא מספרת על כך מעשה עמוק (חולין ס, ב). בתחילת הבריאה נבראו שני המאורות הגדולים. אמרה הלבנה לפני הקדוש ברוך הוא: "רבונו של עולם, אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד". אמר לה: "לכי ומעטי את עצמך". הלבנה, שהיא בחינת המלכות, ביקשה כתר, ונצטווה למעט את עצמה. ובסוף אותו מעשה נאמר שבשמה ייקראו צדיקים: "יעקב הקטן", "שמואל הקטן", "דוד הקטן". מלכות דוד נקראת על שם הקטנות.

אמא שיורדת עם בניה

יש לנו שני מושגים עמוקים: הקדוש ברוך הוא "סובב כל עלמין" ו"ממלא כל עלמין". הסובב רואה את כל הבריאה בסקירה אחת ומוביל אותה כולה אל התיקון. הממלא שוכן בתוך כל פרט ופרט, וזו השכינה, מלשון שוכנת איתנו בארץ. עליה נאמר "השכן אתם בתוך טמאתם" (ויקרא טז, טז). היא כמו אמא שהולכת עם בניה אל המקומות האפלים ביותר, ושם דואגת להם.

וכך גם בבית. האישה היא כנגד המלכות. האבא מסתכל על הבית בכלליות: הבית מתפקד, כולם אכלו, כולם רחוצים. האמא יודעת את צורכו של כל ילד, מה הוא אוהב ומה חסר לו. כך השכינה דואגת לכל אחד ואחד מאיתנו בפרטיות.

עלמא דאתגליא

ועכשיו נרד אלינו. המלכות שבנפש היא הספירה שקובעת את המציאות בפועל, והיא נקראת עלמא דאתגליא, העולם הגלוי. הבינה, לעומתה, נקראת עלמא דאתכסיא, העולם המכוסה.

בתיקוני הזוהר באותה פתיחה של אליהו נאמר: "מלכות פה, תורה שבעל פה קרינן ליה". המלכות של האדם היא הדיבור שלו. כל עוד אדם חושב, מתבונן ומקיש דבר מדבר, הוא נמצא בבינה. גם שם יש דיבור, אבל הוא דיבור

שבשתיקה. חז"ל דרשו על החשמל שבמראה יחזקאל "עתים חשות, עתים ממללות" (חגיגה יג, ב), והמקובלים רואים במילה חשמל צירוף של חש ומל. החש הוא הדיבור הפנימי שאיש אינו שומע, והמל, מלשון מלל, הוא הדיבור שיוצא אל העולם. שם כל עשר הספירות מתלבשות באותיות ונעשות מציאות.

ובדרך רמז נדרש הפסוק "ואיש לפי מהללו" (משלי כז, כא) על המלל שבפיו: האדם נמדד לפי דיבורו. ממה שלמדנו בקורס המודעות העצמית אנחנו יודעים שהדיבור אינו רק כלי לתקשורת. הדיבור יוצר מציאות. "מות וחיים ביד לשון" (משלי יח, כא), ואמרו חז"ל "ברית כרותה לשפתים" (מועד קטן יח, א). לפעמים יש זמן עד שהדבר מתגשם, אבל ברובד הדק הדיבור הוא כבר המציאות עצמה.

דאגה בלב איש

לדיבור יש עוד סגולה גדולה: הוא מאפשר לאדם לצאת מעצמו. אני יכול לשבת ולעסוק בבעיה של ציבור שאינו קשור אליי כלל, לדון בה ולפעול למענה. שאר הספירות יכולות לרחף בפנים כפוטנציאל וככוחות. במלכות אין ריחוף. היא היציאה אל הזולת.

שלמה המלך אמר "דאגה בלב איש ישחנה, ודבר טוב ישמחנה" (משלי יב, כה). בגמרא (יומא עה, א) נחלקו רבי אמי ורבי אסי בפירוש המילה ישחנה. אחד אמר "ישחנה מדעתו", יסיח אותה מדעתו, והשני אמר "ישחנה לאחרים", ישוחח עליה עם אחרים. כשאדם מדבר על מה שמעיק עליו, לאט לאט הוא רואה את הדברים ברבדים עמוקים יותר, ומחצית מן המשא כבר נפרקת בעצם הדיבור. וזה גם כל רעיונה של הפסיכולוגיה המודרנית: להביא את האדם לדבר, להוציא את המצוקות החוצה ולעשות סדר במערכת הנפש שלו.

והמקובלים ממחישים זאת כך: השמים הם זעיר אנפין, והארץ היא המלכות. הארץ מקבלת את המים מלמעלה, ומה שזרעת בה, אותו תקצור. כך הדיבורים שלנו הם הזרעים של המציאות שלנו.

המלך שלבו שפל

דמותו של דוד המלך מזוהה בתורה עם ספירת המלכות, ולכן זכה להיות מלך ישראל. וכאן אנחנו פוגשים פרדוקס. בחיצוניותו המלך חייב לנהוג ברוממות: ההליכה שלו שונה, המרכבה שלו שונה, כל הופעתו מרוממת

מעל העם. ואילו פנימיות ספירת המלכות היא שפלות. המלך חייב להיות שפל לגמרי לפני ה', כי בלי שפלות גמורה אין בו מקום לקבל את האורות מן הספירות שמעליו.

הרמב"ם פוסק את הדבר בהלכה: "כדרך שחלק לו הכתוב הכבוד הגדול וחייב הכל בכבודו, כך צוהו להיות לבו בקרבו שפל וחלל, שנאמר: ולבי חלל בקרבי" (הלכות מלכים ב, ו). ושם הוא מוסיף: "לעולם יתנהג בענוה יתרה".

והקדוש ברוך הוא אמר למשה אחרי חטא העגל "לך רד" (שמות לב, ז), ודרשו חז"ל: "משה, רד מגדולתך. כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל" (ברכות לב, א). אין מלך בלא עם. מי שמושל על בהמות אינו מלך. המלך מולך על עם שיש לו בחירה, ושבחר בו. כלפי חוץ הוא נוהג ברוממות כדי שמרות ההנהגה תעבור דרכו, ובתוך תוכו הוא שפל. ברגע שנכנסת בו גאווה קטנה, השפע נחסם.

השפלות היא בית הקיבול של האור. העני פושט יד, וזה שיא השפלות, ורק אל יד פשוטה אפשר לתת. במקום שאין שפלות אין קבלת שפע.

ונקלתי עוד מזאת

ברובד הפשוט דוד מצטייר לנו כגיבור מלחמה: "הכה שאול באלפו, ודוד ברבבתיו" (שמואל א יח, ז). אדמוני וחזק, איש מלחמה שאין אצלו משחקים. אבל מי שמתבונן בספר תהלים רואה שדוד כולו שפלות אחת גדולה.

כשהעלו את ארון ה' לירושלים, דוד רקד לפניו בכל עוז, מפזז ומכרכר. מיכל אשתו כעסה עליו, כי סברה שכבוד המלכות מחייב לשמור על החיצוניות. ודוד השיב לה: "ונקלתי עוד מזאת, והייתי שפל בעיני" (שמואל ב ו, כב). ובתהלים הוא מעיד על עצמו: "ואנכי תולעת ולא איש" (תהלים כב, ז). שימו תולעת ליד אדם ותבינו מה היא מרגישה: כלום. כך מרגיש מלך ישראל בפנימיותו.

תולעת יעקב

ומצד שני אמר הנביא "אל תיראי תולעת יעקב" (ישעיהו מא, יד), ודרשו במכילתא: "מה תולעת זו אינה מכה את הארז אלא בפה, כך אין להן לישראל אלא תפלה". דוד המלך היה חזק במלכות, והמלכות נמצאת בפה. לכן חיבר את ספר תהלים, שכולו דיבור ותפילה.

התפילה היא אחד הביטויים הגדולים ביותר של השפלות. האדם בא בתחנונים לפני מלכו של עולם ומבקש על עניינו. "תפלה לעני כי יעטף" (תהלים קב, א). יש אנשים שפוגשים את ה' רק בשעת צרה גדולה. כשהם מסתבכים הם צועקים, ובשאר הזמן הם מסתדרים לבד. דוד היה תמיד בתפילה, וכך גילה לנו את פנימיות המלכות. ורבי נחמן מברסלב מלמד שכל הצדיקים הגיעו למעלתם על ידי תפילה. אפילו השכינה, כביכול, מתפללת לפני ה' שייתן לה שפע לחלק לבניה.

ספר תהלים נקרא ברובד הפשוט כספר של צבאות ומלחמות: "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע" (תהלים כג, ד), "אם תחנה עלי מחנה לא יירא לבי" (תהלים כז, ג). ואמת הדבר, דוד נרדף בידי שאול ובידי אבשלום בנו. אבל המקובלים מלמדים שכל הספר מדבר בשני רבדים: על האויבים שבחוץ, ועל אויבי הנפש, הנפש הבהמית. ובשני הרבדים דוד עומד עם יד על הדופק, בתפילה ובשפלות אמיתית.

לדעת מי אנחנו

מלך ישראל פורץ גדר ועושה משפט בעצמו, ומי שמורד במלכות נענש בלי בית משפט ובלי עדים. ודווקא ממנו נדרשת שפלות גמורה. והדרך אליה פשוטה: אילו ידענו מי אנחנו באמת, היינו שפלים מאלינו.

כל אדם יכול לעשות מבחן לעצמו במחשבה, בדיבור ובמעשה, ולראות איזו נפש מושלת בו ברוב שעות היום. רוב המין האנושי נשלט בידי הנפש הבהמית. אנחנו אוכלים, שותים, מביאים ילדים לעולם, וכל הטכנולוגיה שסביבנו באה בעיקרה לשרת את הצרכים האלה. כדור הארץ הוא מגרש הבית של הנפש הבהמית, שהיא הקרובה ביותר לגוף. הנשמה האלוקית ירדה ממרום אל גלות קשה, אל תוך גוף עכור.

מורי הקבלה בדורנו, ובהם הרב יצחק גינזבורג, מדגישים שעצם הידיעה ששתי נפשות פועלות בנו מצילה את האדם מפיצול פנימי. הבעיה שלנו הפוכה: אנחנו חושבים שאנחנו מלאכים שיש להם, במקרה, גם נפש בהמית. וכשאנחנו נופלים אל עולמה של הבהמה, אנחנו בהלם.

כשמתפרסמת פרשה קשה של אלימות ופריצות, כולם המומים, ושוכחים מה ראה אותו אדם כל ימיו: עולם שכולו סובב סביב התאוה, עד שיום אחד נפרץ אצלו המחסום. מי שעומד על האמת יודע שהנס הוא דווקא הטוב. כשהנשמה האלוקית מתעוררת והאדם פתאום רוצה רוחניות ועושה טוב, שם צריך להתפעל. ולא בכדי נאמרו

עשרת הדיברות, ובהם לא תרצח ולא תגנוב, לעם שעמד למרגלות הר סיני, כי גם בדור דעה היה בכוחה של הבהמה לפרוץ.

דוד שהרג את יצרו

מכאן מגיעה פנימיות המלכות. מי שרוצה להיות מלך על עצמו צריך לעמוד תמיד במודעות הזאת: מבחינת עצמו הוא בשר, ורצונותיו הטבעיים בהמיים. ומתוך הנקודה הזאת הוא צועק: ה', הצילני, סדר לי את העניינים. ואז מתרחש פלא. הקדוש ברוך הוא לוקח את האדם ומרים אותו מדרגה אחר מדרגה.

דוד הגיע למדרגה שבה אמר "ולבי חלל בקרבי" (תהלים קט, כב). בתלמוד הירושלמי נאמר: "אברהם אבינו עשה יצר הרע טוב... אבל דוד לא היה יכול לעמוד בו והרגו בלבבו, מאי טעמא, ולבי חלל בקרבי" (ירושלמי ברכות ט, ה). ובמה הרג את יצרו: בכך שהרגיש תמיד שהוא כלום, שפל בעיני עצמו, ירא מפני הנפש הבהמית בכל פעם שהתעוררה, ומתפלל על אויבי הנפש.

כאן נמצאת הבחירה שלנו. להגיע לשפלות, ולבקש תמיד מה' עזרה שהנפש האלוקית תמשול. לרחם על הנשמה שבגלות ולמשוך אורות מלמעלה. ברגע שאדם מייחס את התקדמותו הרוחנית לעצמו, נוצר מחסום. "גאות אדם תשפילנו, ושפל רוח יתמך כבוד" (משלי כט, כג).

ויש בזה רחמים גדולים. כשאדם מתחיל להתגאות, ה' מסיר ממנו מעט את ההשגחה ואומר לו כביכול: הבט במראה וראה מי אתה. ירידה כזאת אינה עונש. היא עזרה משמים להגיע לשפלות. גם דוד, עם כל גדולתו, ירד לעולם עם נשמה גבוהה מאוד ועם יצרים חזקים מאוד. אילו נפתחו לפניו כל השערים בלי מכשול, הכל היה הופך לגאוה. התיקון חייב לעבור דרך המלכות.

כל הגדול מחברו

הגמרא אומרת על רבי מאיר: "גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של רבי מאיר כמותו, ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו, שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו, שהוא אומר על טמא טהור ומראה לו פנים" (עירובין יג, ב). ענק שבענקים, תנא אלוקי, ומסורת בידינו שנטמן בטבריה מול הכנרת.

ומספרת הגמרא (קידושין פא, א) שרבי מאיר היה מתלוצץ בעוברי עבירה, באנשים שלא עמדו בפני יצר התאוה. יום אחד נדמה לו השטן כאישה בעבר השני של הנהר. לא הייתה שם מעבורת, ורבי מאיר אחז בחבל ועבר עליו. כשהגיע לאמצע עזב אותו השטן ואמר לו שאלמלא מכריזים ברקיע "הזהרו ברבי מאיר ותורתו", היה מעריך את חייו בשתי מעות.

הניסיון שלו היה ניסיון במדרגתו, וכך אמרו חז"ל: "כל הגדול מחבירו, יצרו גדול הימנו" (סוכה נב, א). ובספרי החסידות מבואר שמי שזכה לשחוט את יצרו כמו דוד, ונפשו הבהמית כולה משרתת את הנשמה, מתמודד מול כוחות שמחוץ לו. דוד אמר "חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדתיך" (תהלים קיט, נט), ודרשו במדרש שבכל יום היה מחשב ללכת למקום פלוני, ורגליו היו מביאות אותו לבתי כנסיות ולבתי מדרשות (ויקרא רבה לה, א). אצלו כבר נעשתה הקדושה טבע. וכך מצינו שאיוב התמודד עם השטן עצמו, ויעקב אבינו נאבק עם מלאך: "ויאבק איש עמו" (בראשית לב, כה), ופירש רש"י בשם חז"ל שהוא שרו של עשו.

אצלנו המצב פשוט יותר. היצר שלנו הוא אנחנו עצמנו, גירויים של הגוף, כמו אצל כל בעל חיים. אנחנו צריכים לנצח את הנפש הבהמית שבנו, והניצחון הזה בא בעיקרו על ידי תפילה.

לרדת אל התחתית

יצא לי ללוות אנשים שעברו את הדרך של קבוצות שנים עשר הצעדים, שעזרו לאנשים רבים מאוד בעולם להשתחרר מהתמכרות. פעם שאלתי אחד הוותיקים שם מה הסוד שלהם. הוא אמר לי שמי שמגיע אליהם הוא בדרך כלל אדם שהגיע לתחתית. אין לו כלום, הוא מחוק נפשית וגשמית. ודווקא בגלל שהגיע לשפלות גמורה, הוא מסוגל לקבל את האור ולקום.

ועוד הוסיף שאחד מעיקרי הדרך שלהם הוא שאלוקים הוא המסיר מן האדם את פגמיו, ולכן אינם מייחסים לעצמם שום הצלחה. וזה מה שדוד סיכם בשתי מילים: "ואני תפלה" (תהלים קט, ד). כל כולו של מלך ישראל הוא תפילה.

מקבל ומשפיע

בכל אדם יש צד זכרי וצד נקבי. לפעמים אנחנו משפיעים, ולפעמים מקבלים. אמרו חז"ל: "ובמקום שאין אנשים, השתדל להיות איש" (אבות ב, ה). יש שעות שבהן אתה חייב לקום ולהשפיע. אבל כשאתה במצב של מקבל, אם אין בך שפלות גמורה, האור אינו נכנס. כך בין מורה לתלמיד, בין בעל לאשתו, בין הורים לילדים ובין רב לתלמידו.

מספרים על שני חסידים שנסעו אל רבם. כשהתקרב הראשון ראה מרחוק את צאנו של הרבי, ואמר לעצמו שגם לו יש צאן. התקרב עוד וראה את ביתו של הרבי, ואמר שגם לו יש בית גדול כזה. כך עבר מדבר לדבר, עד שהגיע למסקנה שגם הוא רבי, ושב לביתו.

החסיד השני ראה את הצאן ואמר בלבו: אילו הייתי כבש של הרבי, הייתי רואה אותו יום יום, ולא פעם בחצי שנה. הגיע אל הבית ואמר: אילו הייתי השטיח שבפתח, הרבי היה דורך עליי ותמיד היה לי מגע איתו. וכשהגיע אל הפתח ראה שכל בעל מלאכה תולה בחוץ סימן למלאכתו, הסנדלר נעל והחייט בגד. אמר בלבו שהרבי עוסק בתיקון נשמות, ולכן ראוי שהוא עצמו ייתלה שם כסימן לנשמה שצריכה תיקון.

זה כל ההבדל בין השניים. כדי להגיע להשתוות הצורה עם הרבי צריך שפלות גמורה, ורק אז נוצרת השפעה. וכשהתלמיד יוצא אחר כך למקום אחר, הוא יכול להשפיע בעצמו. אדם שאינו מתרוקן לא יתמלא לעולם. מי שחושב שהוא יודע הכל, באמת אינו יודע דבר.

ילד על שפת הים

אנחנו עומדים בפתח הגאולה, ולכאורה היינו צריכים להיות בשיא השפלות. ובפועל טסנו לחלל, ונראה כאילו אנחנו בשיא הגובה. אבל דווקא היום מתחיל עולם המדע להבין כמה האדם קטן. בתגליות הראשונות היה רעש גדול, וחשבו שהאדם נעשה כל יכול. ככל שמעמיקים יותר רואים שהעומק שבבריאה אינסופי. מספרים על אייזק ניוטון שאמר על עצמו שאינו יודע איך הוא נראה בעיני העולם, אבל בעיני עצמו הוא דומה לילד קטן שמשחק על שפת הים, ומדי פעם מוצא צדף יפה ומתלהב ממנו, בשעה שהאוקיינוס הגדול של האמת שוכב לפניו ואיש לא גילה אותו.

והרמב"ם כתב את הדברים כהלכה. האדם שמתבונן במעשי ה' הגדולים מתמלא אהבה, "וכשמחשב בדברים האלו עצמן מיד הוא נרתע לאחריו ויפחד, ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה, עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות" (הלכות יסודי התורה ב, ב). לכן המקובלים הגדולים ביותר הם הענווים הגדולים ביותר. ככל שאדם מכיר יותר את האין סוף, הוא נעשה קטן יותר בעיני עצמו.

עני ורכב על חמור

על המשיח נאמר: "הנה מלכך יבוא לך, צדיק ונושע הוא, עני ורכב על חמור" (זכריה ט, ט). עני הוא בחינת תפילה, "תפלה לעני", והוא בחינת שפלות. חז"ל אמרו "ארבעה חשובין מת: עני...". (נדרים סד, ב), ואין שפלות גדולה מזו.

רבותינו רמזו שהחמור הוא החומר. מי שהגיע לשפלות יכול לרכוב על החומר בלי שהחומר ירכב עליו. וספרי החסידות מלמדים שבכל יהודי יש ניצוץ של משיח, נקודה של מלכות בית דוד. רבי שמעון אמר במשנה "כל ישראל בני מלכים הם" (שבת קיא, א). ככל שנכיר את האמת על עצמנו, כך יתעוררו בנו רחמים על הנשמה האלוקית ותגבר התפילה. מי שחושב שהוא כבר מלך אינו צריך את ה'. מי שיודע שהוא כלום, צריך את ה' תמיד, ולכן הוא תמיד בקשר איתו, ולאט לאט הוא לומד לרכוב.

המשיח שבנו הוא ספירת המלכות. מן היצרים, מן החושך ומן הדמיונות ניגאל מתוך הידיעה שאנחנו כלום ומתוך פנייה אל הקדוש ברוך הוא.

דור של חומר

יש בזה נחמה לדורנו. הדור שלנו נמשל לחמור, לחומר פשוט. בדורות הקודמים הרע שבעולם היה בבחינת נחש: פילוסופיה מתוחכמת, עמקות של כפירה. גדולי ישראל נאלצו להתמודד עם הפילוסופים בימי הרמב"ם והרמב"ן, ועם שכרון הגדלות של תנועת ההשכלה. היום רוב העולם שקוע בחומרנות פשוטה, ותוצאות השקר גלויות לעין. ומאידך, אדם שמגיע לשיעור אחד, נוגע באור, והנשמה שלו מתעוררת, מתחיל ללכת בדרך התורה.

העם אינו רדוד. חסר לו גילוי. "כי קרוב אליך הדבר מאד, בפיו ובלבבך לעשתו" (דברים ל, יד). לפעמים צריך שמישהו יבוא ויסיר את המסך.

ישבו אצלי פעם בני זוג, והאישה רטנה וכעסה על בעלה. כשביקשתי דוגמה סיפרה שהיא עובדת כל היום, מסדרת את הבית ומשכיבה את הילדים, ובשעה שמונה או תשע בערב, כשהכל כבר מוכן, בעלה נכנס הביתה, פותח את המקרר ושואל למה אין שתייה קרה. הוא לא ראה את הבית המסודר ואת הילדים הישנים. הוא ראה רק את מה שחסר. שאלתי אותו בעדינות כמה אנרגיה, אכפתיות וכוח השקיעה אשתו באותו יום בסולם של אחד עד עשר. הוא אמר שעשר מתוך עשר. שאלתי כמה כוח צריך כדי להכניס בקבוק למקרר. הוא אמר שאפס. ושאלתי אותו אם יפה שהתרכז בבקבוק ולא בכל מה שהשקיעה. הוא הסתכל עליי כאילו גיליתי לו את אמריקה. לא היה צריך יותר מגילוי אחד.

כך היה גם איתי. עד גיל שמונה עשרה וחצי לא שוחחתי עם אדם חרדי, ואף פחדתי מהם. ואז נחשפתי לכמה הרצאות בסמינר, ופתאום ראיתי את התנ"ך שלמדתי בבית הספר באור אחר לגמרי. ראיתי איזו עוצמה יש בספר הזה, וכל השאר התבטל מאליו. שום דבר לא השתווה בעיניי לאות אחת בתנ"ך. מי שלא זכה לגילוי, צריך להעביר את הזמן. בעיניו, אדם שיושב ולומד תורה וקונה נצח נראה משונה.

משפיל גאים

ה' מוביל את העולם כולו אל השפלות. מעצמות מתנפחות ובונות מגדלים עד השמים, וביום אחד יורד מהן האוויר. רעידת אדמה אחת מראה לאדם שמתגאה בכוחו כמה הוא קטן. בתפילת שחרית אנו אומרים על הקדוש ברוך הוא שהוא "משפיל גאים ומגביה שפלים", וההשפלה הזאת מכשירה את העולם לקבל את המלכות.

הפספוס של שאול

שאול המלך היה עניו. כשבאו להמליך אותו נאמר "הנה הוא נחבא אל הכלים" (שמואל א י, כב), ולכן בחר בו ה' למלך. הוא נצטווה על ידי שמואל הנביא להחרים את עמלק, וחמל על הצאן ועל אגג מלך עמלק. שאל אותו שמואל: "ומה קול הצאן הזה באזני" (שמואל א טו, יד), ושאל השיב שהביא אותם כדי לזבוח לה'.

ואז אמר לו שמואל: "הלוא אם קטן אתה בעיניך, ראש שבטי ישראל אתה" (שמואל א טו, יז). כל עוד היית קטן בעיני עצמך, היית ראש. ועוד אמר לו: "החפץ לה' בעלות וזבחים כשמע בקול ה'" (שמואל א טו, כב). ה' רוצה ביטול. הוא ציווה להשמיד את עמלק, וזו הייתה עבודתך. ברגע שהכנסת את דעתך שלך לתוך הציווי, אפילו

לשם שמים, פגמת בשפלות. "ויאמר אליו שמואל: קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך היום, ונתנה לרעך הטוב ממך" (שמואל א טו, כח). ורעהו הטוב ממנו היה דוד.

יהודה מלשון הודאה

המלכות יוצאת משבט יהודה, ויהודה הוא מלשון הודאה. אמרו חז"ל: "מיום שברא הקדוש ברוך הוא את עולמו לא היה אדם שהודה להקדוש ברוך הוא, עד שבאתה לאה והודתו, שנאמר: הפעם אודה את ה'" (ברכות ז, ב). ויהודה עצמו, כשעמד מול תמר, הודה ואמר "צדקה ממני" (בראשית לח, כו). ההודאה כוללת שני דברים: תודה על הטוב, והודאה על האמת. שניהם נובעים מאותו שורש: ה' הוא הפועל, ואני כאן למטה.

כל אדם יכול לבדוק כמה הוא שפל לפי השאלה מאיזה גובה הוא מתחיל להודות. יש מי שמודה רק על הצלחה גדולה או על השגה. אשתף אתכם בדוגמה מחיי, לא מפני שאני צדיק גדול. בכל ליל שישי אנחנו לומדים בכולל כל הלילה, חלק בקבלה וחלק בפשט. עם הנץ מתפללים, טובלים במקווה, וכל אחד הולך לביתו. כשאני נכנס למיטה, אני מתחיל להודות לה' על הקרירות הנעימה של המגע הראשון עם הכר ועם השמיכה. משם אני מתחיל, ומסדר לעצמי סדר של הודאות עד שאני נרדם.

אדם שנוהג כך עם הקדוש ברוך הוא יכול לגלות בעצמו את נקודת המשיח שבו. ה' אינו חושש להרכיב אותו על החומר, כי הוא לא יהרוס את העולם. היו בתולדות עמנו מי שרכבו על החומר ועשו חורבן. היו שזכו להשגות רוחניות, לא עמדו בהן, ונעשו משיחי שקר, כמו שבתי צבי. כשאדם שפל, אין סכנה לרומם אותו. הוא לא ישתמש בכוחו לרדות בעם. ה' יכול להמליך אותו על בניו, כי הוא ינהג בהם ברחמים וידאג להם ברוחניות ובגשמיות.

חושקני בכם

אמרו חז"ל: "אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: חושקני בכם, שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה, אתם ממעטין עצמכם לפני. נתתי גדולה לאברהם, אמר לפני: ואנכי עפר ואפר. למשה ואהרן, אמר: ונחנו מה. לדוד, אמר: ואנכי תולעת ולא איש". ובאומות העולם הדבר הפוך: לפרעה נתן גדולה והוא אמר "מי ה'", ונבוכדנצר אמר "אעלה על במתי עב" (חולין פט, א).

ככל שאדם נמוך יותר, הוא דומה יותר לאדמה, וכוח המשיכה פועל בו יותר. השפעה נמשך אליו. ה' אינו חושש לתת לו עושר, כי הוא יהיה גזבר נאמן ויפזר צדקה. טבע הטוב להיטיב, וכל מה שהקדוש ברוך הוא מחכה לו הוא כלי שאפשר לתת בו. עושר שמגיע לאדם שאינו ראוי עלול להרוס את ביתו ואת נפשו. השפלות היא הכלי לקבלת השפעה.

השמחה שבנקודה הטובה

זה כל סוד החסידות בעניין הייאוש. אדם נופל לייאוש כשהוא מרגיש שהוא בנה ויצר, ופתאום נפל. מי שיודע שמצד עצמו הוא כלום, שמח בכל הצלחה רוחנית קטנה. הוא מלא התלהבות ושמחה על כל דבר טוב, וכשהוא נופל הוא יודע שזה הוא עצמו, אומר לעצמו בוקר טוב וחוזר לעבודה.

רבי נחמן מברסלב מלמד שאסור לאדם להתיימשך לעולם. גם יהודי שנמצא בקצה העולם, רחוק מכל דבר שבקדושה, יכול לשמוח שהוא יהודי, ומשם להתחיל לצמוח. ובתורה הידועה של "אזמרה" הוא מלמד לחפש ולמצוא בעצמו עוד נקודה טובה ועוד נקודה טובה. אדם התחיל להניח תפילין, התחיל לשמור משהו מן השבת. בא אליו פעם אדם ואמר לי בבושה שבשבת, במקום שתי קופסאות סיגריות, עישן רק אחת. אמרתי לו: אשריך. וזו הייתה אמת.

מספרים על רבי לוי יצחק מברדיצ'ב, האוהב ישראל, שראה יהודי מעשן בשבת. שאל אותו אם אינו מרגיש טוב ורופא הורה לו לעשן. השיב לו האיש שהוא בריא, ושהוא מעשן בכוונה, מתוך מרד. נשא רבי לוי יצחק את עיניו למעלה ואמר: ריבונו של עולם, ראה איזה בנים יש לך. הוא מוכן לעשות עבירה, אבל שקר לא יוציא מפיו.

לראות טוב בכל יהודי אפשר רק מתוך שפלות. "ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו" (אבות ב, ד). ייתכן שאילו עמדת במקומו, היית גרוע ממנו פי כמה. ומכאן שיש להיזהר מן הגאווה שנכנסת לפעמים במי שחזר בתשובה. היא כבר שומרת שבת, הולכת בצניעות, ומביטה על חברתה כעל זרה. זה שקר. אם את שומרת שבת, זה נס מהלך על שתיים. הבהמיות שבך אינה טובה משלה. עלייך נחה הרוח, ואת קיבלת סייעתא דשמיא.

כך גם בזוגיות. לפעמים אחד מבני הזוג מתעלה ברוחניות, ופתאום השני נראה לו נמוך. עליו לרדת מן הגובה ולהבין שהוא קיבל אור, והשני עוד לא קיבל. וכך עם הילדים: לכל ילד יש גיל ובשלות שבהם יקבל את האור.

עול מלכות שמים

כשאני מקבל עליי עול מלכות שמים, אני מקבל עליי את השפלות. הכיפה שעל הראש אומרת שיש מעליי מלך, ואני אבק בתוך המערכת הגדולה. האוויר שאני נושם אינו שלי, וגם האוכל והמים. המדרגות הרוחניות והניסים אינם שלי. אני רק משתדל לעשות רצון קוני. "לך ה' הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד, כי כל בשמים ובארץ, לך ה' הממלכה, והמתנשא לכל לראש" (דברי הימים א כט, יא). וה' אינו מבקש זאת מפני שהוא חסר דבר. הוא רוצה לרומם אותנו למדרגת מלאכים, ודוד זכה למלכות רק בזכות זה.

המקובלים דורשים את שמו של יום הכפורים, יום כפורים, יום שהוא כמו פורים, ומלמדים שמעלת פורים גבוהה אף ממנו. ביום הכפורים כולנו עומדים כמלאכים בבית הכנסת, אבל יש בזה גם יראה ופחד. בפורים האמת מתגלה. אמרו חז"ל "נכנס יין, יצא סוד" (עירובין סה, א). שם רואים מה באמת יש בפנים. ולגלות את האמת הוא חצי תרופה. מי שחי בשקר עצמי, סוף השקר להתפרץ. ומי שיודע את האמת אינו מתייאש. הוא פונה אל ה' ברחמים ומבקש שיוציא אותו ויעלה אותו, וכך הוא נמצא תמיד בתנועה של התקדמות. זה סוד ההצלחה שלנו בחיים.

מן הפה אל השפע

יש בזה סוד מעשי. הפרנסה והרפואה נמשכות דרך הפה, דרך המלכות. כשהפה שומר על ענווה ועל ריסון, אנחנו מושכים פרנסה לגוף ולנפש ורפואה לגוף ולנפש.

ואפילו בבית, בני הזוג הם המומחים הגדולים ביותר ליצור שפלות זה אצל זה. לפעמים, בלי לדעת, האישה מורידה את האוויר מבעלה בדיוק כשהוא מתחיל להתנפח, וזה מתקן. כשהוא חוזר לשפלות, הכלי נפתח והשפע נכנס הביתה.

מן הכתר אל המלכות

עברנו יחד דרך ארוכה. התחלנו בכתר, באמונה, בתענוג וברצון שבראש כל הספירות. עברנו בחכמה שפנימיותה ביטול, בבינה שפנימיותה שמחה, בדעת שמייחדת. למדנו את האהבה שבחסד, את היראה

שבגבורה ואת הרחמים שבתפארת. ראינו את הביטחון שבנצח, את התמימות שבהוד ואת האמת שביסוד. ועכשיו הגענו אל המלכות, שפנימיותה שפלות.

ודווקא כאן מתגלה ש"נעוץ סופן בתחלתן". הכתר שכל אחד מאיתנו רוצה לחבוש על ראשו נמסר רק למי שליבו שפל. הלבנה שביקשה כתר נצטוותה למעט את עצמה, ועל שמה נקרא דוד הקטן, שזכה למלכות לדורות. ומי שמגיע לשפלות האמיתית, דווקא הוא נעשה מלך על עצמו: מלך שנפשו, רוחו ונשמתו נתונות בהרמוניה אחת.

החומר שלמדנו בקורס הזה עשוי להיראות גבוה, אבל לאט לאט הוא נכנס אל החיים, ואדם מתחיל לחיות את הספירות. ומה שנאמר בשיעור הראשון נכון גם כאן: מי שחוזר על הדברים ומשנן אותם, זוכה לראות את פירותיהם.

יהי רצון שנזכה לשפלות האמיתית, שתתגלה בנו נקודת המשיח שיש בכל יהודי, ושנזכה במהרה לגילוי משיח צדקנו בעולם ולאור גדול.

המימד הנוסף • הרב יוסף ביטון שליט"א

050-590-1349 • ravbiton.com • פסיכולוגיה על פי הקבלה, שיעור 10